https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble

Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

O’zbekiston davlat jahon tillari

universiteti xorijiy til va adabiyoti

ingliz tili fakulteti 1- kurs talabasi

Marqayeva Nilufar Xayrulla qizi

Ilmiy rahbar: **Mamanabiyeva Shahrizoda Sharofiddin qizi**

Telefon: 931127609

nilufarmarqayeva55@gmail.com

KO’P TILLI TAFAKKURNI QO’LLAB- QUVVATLASH : CI VA INKLYUZIV CLIL TA’LIMI

Annotatsiya: mazkur tezis XXI asr ta’lim tizimida ko‘p tilli tafakkurni rivojlantirish masalasiga bag‘ishlangan bo‘lib, unda CI (Cognitive Instruction) va inklyuziv CLIL (Content and Language Integrated Learning) yondashuvlarining nazariy asoslari hamda amaliy ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda ko‘p tillilikning o‘quvchilarning kognitiv rivoji, tanqidiy fikrlashi va akademik muvaffaqiyatiga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, inklyuziv CLIL ta’limi orqali turli til darajasi va individual ehtiyojlarga ega bo‘lgan o‘quvchilar uchun teng va samarali ta’lim muhitini yaratish imkoniyatlari ko‘rib chiqiladi. Tezis natijalari zamonaviy ta’limda ko‘p tilli tafakkurni qo‘llab-quvvatlash va inklyuziv ta’limni rivojlantirishda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar : ko‘p tilli tafakkur, CI (Cognitive Instruction), inklyuziv CLIL, integratsiyalashgan ta’lim, kognitiv rivojlanish, XXI asr ta’limi

Annotation:this thesis is dedicated to the issue of developing multilingual thinking in the 21st-century education system. It analyzes the theoretical foundations and practical significance of CI (Cognitive Instruction) and inclusive CLIL (Content and Language Integrated Learning) approaches. The study

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

highlights the impact of multilingualism on students' cognitive development, critical thinking, and academic achievement. In addition, it examines the opportunities provided by inclusive CLIL education to create an equitable and effective learning environment for students with different language levels and individual needs. The results of the thesis serve as an important methodological basis for supporting multilingual thinking and promoting inclusive education in modern teaching.

Keywords: multilingual thinking, CI (Cognitive Instruction), inclusive CLIL, integrated learning, cognitive development, 21st-century education

Аннотация: данная диссертация посвящена вопросу развития многоязычного мышления в системе образования XXI века. В работе анализируются теоретические основы и практическая значимость подходов CI (Cognitive Instruction — когнитивное обучение) и инклюзивного CLIL (Content and Language Integrated Lerning — интегрированное обучение содержанию и языку). Исследование освещает влияние многоязычия на когнитивное развитие, критическое мышление и академическую успеваемость учащихся. Кроме того, рассматриваются возможности инклюзивного CLIL для создания равной и эффективной образовательной среды для учащихся с разным уровнем владения языком и индивидуальными потребностями. Результаты диссертации служат важной методической основой для поддержки многоязычного мышления и развития инклюзивного образования в современной педагогической практике.

Ключевые слова:многоязычное мышление, CI (Cognitive Instruction), инклюзивный CLIL, интегрированное обучение, когнитивное развитие, образование XXI века

Kirish: Globalizatsiya va raqamli texnologiyalar davrida ta'lim tizimida ko'p tilli tafakkurni rivojlantirish muhim vazifa sifatida qaralmoqda. XXI asr o'quvchisi

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

nafaqat bilim egallash, balki turli tillar orqali fikrlash, madaniy kontekstni tushunish va muloqot qilish qobiliyatiga ega bo‘lishi kerak. Shu sababli zamonaviy pedagogika ilmiy-amaliy yondashuvlarni izlab, o‘quv jarayonini yanada samarali qilish yo‘lini topishga intilmoqda. Cognitive Instruction (CI) yondashuvi o‘quvchilarning fikrlash jarayonlarini rivojlantirishga, muammolarni hal qilish va metakognitiv ko‘nikmalarni shakllantirishga qaratilgan. Bu yondashuv ko‘p tilli muhitda o‘quvchilarning tildan samarali foydalanishi va bilimlarni turli tillar orqali uzluksiz transfer qilish imkonini beradi. Bundan tashqari, inklyuziv CLIL (Content and Language Integrated Learning) ta’lim modeli fan mazmuni va chet tilini birlashtirib o‘qitishga asoslanadi. Inklyuziv yondashuv barcha o‘quvchilarning individual ehtiyojlari, til darajasi va qobiliyatlarini hisobga olgan holda teng va samarali ta’lim muhitini yaratishga yordam beradi. Shu tariqa, CI va inklyuziv CLIL yondashuvlarining uyg‘unlashuvi ko‘p tilliv tafakkurni rivojlantirishda, o‘quvchilarda akademik va madaniy ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot obyekti va metodlari:

1.Ko‘p tilli tafakkur va uning ahamiyati

Ko‘p tilli tafakkur — bu o‘quvchining bir nechta tillarda fikrlash, muammolarni hal etish va yangi bilimlarni o‘zlashtirish qobiliyatidir. Zamonaviy ta’limda bu ko‘nikma kommunikativ mahoratdan tashqari, kognitiv va madaniy salohiyatni rivojlantirishda ham muhim omil hisoblanadi. Ko‘p tilli ta’lim o‘quvchilarga turli tillar orqali bilimni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi va ularning tanqidiy fikrlashini oshiradi.

2. Cognitive Instruction (CI) yondashuvi

Cognitive Instruction (CI) — bu o‘quvchilarning fikrlash jarayonlarini faollashtirishga yo‘naltirilgan pedagogik yondashuvdir. CI o‘quvchilarga metakognitiv ko‘nikmalarni shakllantirish, muammolarni tahlil qilish va yechish

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

qobiliyatini mustahkamlash imkonini beradi. Ko‘p tilli ta’lim kontekstida CI yondashuvi til ko‘nikmalarini mustahkamlash bilan birga, bilimlarni turli tillarga uzluksiz transfer qilishni ta’minlaydi. Bu yondashuv o‘quvchilarga tilni fikrlash va kontseptlarni chuqur anglash vositasi sifatida qo‘llashni o‘rgatadi.

3. Inklyuziv CLIL ta’limi

Content and Language Integrated Learning (CLIL) — bu fan mazmuni va chet tilini birlashtirgan ta’lim yondashuvidir. CLIL orqali o‘quvchilar bir vaqtning o‘zida fan bilimlarini va til kompetensiyasini rivojlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, CLIL yondashuvi tilni o‘rganishni faqat grammatika yoki lug‘at bilan chegaralamaydi, balki uni real kontekstlarda qo‘llash orqali chuqurroq o‘zlashtiradi. Inklyuziv CLIL ta’limi esa barcha o‘quvchilar uchun teng muhit yaratishni nazarda tutadi — ya’ni til darajalari va individual ehtiyojlar farqini hisobga olgan holda samarali o‘qitishni ta’minlaydi. Bu model madaniyatlararo muloqot va ko‘p tillilikni qo‘llab-quvvatlashda muhim rol o‘ynaydi.

4. CI va inklyuziv CLIL o‘rtasidagi uyg‘unlik

CI va inklyuziv CLIL yondashuvlari birgalikda ko‘p tilli tafakkurni rivojlantirishning samarali asosini tashkil qiladi. CI o‘quvchilarning fikrlash salohiyatini mustahkamlasa, CLIL bu fikrlashni turli tillarda amaliy ravishda qo‘llashni ta’minlaydi. Bu uyg‘unlik o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, muammolarni hal etish va kommunikativ mahoratni bir vaqtning o‘zida shakllantiradi.

5. Amaliy ta’limdagi ahamiyati

Zamonaviy ta’lim tizimida CI va inklyuziv CLIL yondashuvlarining samaradorligi ko‘p tadqiqotlar orqali tasdiqlangan. CLIL yondashuvi o‘quvchilarda tilni organishda faollik va motivatsiyani oshiradi hamda fan mazmunini chuqur tushunishga yordam beradi. CI yondashuvi esa o‘quvchilarga fikrlash strategiyalari va metakognitiv ko‘nikmalarni shakllantirish orqali bilimni

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

mustahkamlashga yordam beradi. Bu ikki yondashuv birgalikda o‘quvchilarning til va fan bilimlarini kengaytiradi, ularni XXI asr kompetensiyalari bilan ta’minlaydi.

6. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ko‘p tilli tafakkur

So‘nggi yillarda ko‘p tilli tafakkurni rivojlantirishda texnologiyalar va raqamli resurslardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Masalan, interaktiv dasturlar, onlayn laboratoriyalar va virtual muhitlar o‘quvchilarga turli tillarda bilim olish imkonini beradi. Shuningdek, tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘p tilli o‘quvchilar multimedia vositalari orqali fan kontseptsiyalarini o‘zlashtirganida akademik muvaffaqiyatlari sezilarli darajada oshadi (García & Wei, 2014). Shuningdek, zamonaviy pedagogik amaliyotda differensiyalashgan yondashuv qo‘llanilmoqda, ya’ni o‘quvchilar individual ehtiyojlariga qarab turli darajadagi materiallar bilan ishlaydi. Bu yondashuv CI va CLILning samaradorligini oshiradi, chunki o‘quvchi o‘z qobiliyati va til darajasiga mos vazifalarni bajaradi, natijada motivatsiya va o‘rganish samaradorligi oshadi. Shu bilan birga, ko‘p tilli jamoaviy loyihalar o‘quvchilarda hamkorlik, kommunikativ qobiliyat va madaniyatlararo muloqotni rivojlantiradi.

Xulosa: zamonaviy ta’lim tizimida ko‘p tilli tafakkur nafaqat til o‘rganish vositasi, balki o‘quvchilarning kognitiv, akademik va madaniy salohiyatini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, CI (Cognitive Instruction) yondashuvi o‘quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtiradi, metakognitiv va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, inklyuziv CLIL (Content and Language Integrated Learning) modeli barcha o‘quvchilar uchun teng va samarali ta’lim muhitini yaratishga yordam beradi, ularning akademik til kompetensiyasini oshiradi hamda madaniyatlararo muloqot qobiliyatini rivojlantiradi. CI va inklyuziv CLIL yondashuvlarini birlashtirish ko‘p tilli tafakkurni yanada samarali rivojlantirishga imkon beradi, chunki ular o‘quvchilarda bilimlarni turli tillarda uzluksiz qo‘llash, muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlash qobiliyatini shakllantiradi. Zamonaviy pedagogik amaliyot va

https://wordlyknowledge.uz/index.php/gpble
Qabul qilingan sana: 07.12.2025
Nashr etilgan sana: 30.01.2026

raqamli resurslarning qo‘llanilishi esa o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va o‘rganish jarayonini interaktiv qiladi. Shunday qilib, XXI asr ta’limida CI va inklyuziv CLIL yondashuvlarining uyg‘unligi o‘quvchilarning ko‘p tilli tafakkurini rivojlantirish, inklyuziv ta’lim muhitini yaratish va raqobatbardosh, madaniyatlararo muloqotga tayyor shaxslarni tayyorlashda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Cummins, J. (2000). Language, Power and Pedagogy: Bilingual Children in the Crossfire. Multilingual Matters.
2. Bialystok, E. (2011). Reshaping the mind: The benefits of bilingualism. Canadian Journal of Experimental Psychology, 65(4), 229–235.
3. Ruiz de Zarobe, Y. (2011). Content and Language Integrated Learning (CLIL). Cambridge University Press.
4. García, O., & Wei, L. (2014). Translanguaging: Language, Bilingualism and Education. Palgrave Macmillan.
5. Shykun, A. Content and Language Integrated Learning: enhancing language acquisition and content understanding. International Science Journal of Education & Linguistics. (isg-journal.com)
6. Nabijonova, I. Ko‘p tilli ta’limda ikki tillilik va madaniyatlararo kompetentsiyani rivojlantirish. O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyasi. (conference.uzswlu.uz)